

*Ines Kersan-Škabić**

Nela Vlahinić-Dizdarević

**MAKROEKONOMSKA POZICIJA HRVATSKE
NA JUGOISTOKU EUROPE:
Trgovinski, investicijski i razvojni učinci**

Rijeka, 2006., Ekonomski fakultet Rijeka, ISBN 953-6248-52-8

1. Sintetizirani prikaz djela

Problematika gospodarskoga razvitka Hrvatske u situaciji visoke nezaposlenosti, rastućeg vanjskoga duga i visokoga deficita na tekućem računu veoma je aktualna, pa je svaki teorijski i empirijski rad još jedan element doprinosa poticanja gospodarskoga rasta i razvitka u zemlji. Vanjska trgovina, direktne strane investicije i rast trgovine unutar regionalnih integracija problemi su s kojima se susreću sve zemlje svijeta promišljajući o strategiji koju će primijeniti, pa je stoga logično da se i Hrvatska mora njima na pravilan način pozabaviti.

U knjizi *“Makroekonomska pozicija Hrvatske na jugoistoku Europe: Trgovinski, investicijski i razvojni učinci”* autorica na 118 stranica opisuje, analizira i daje kritički osvrt na problematiku gospodarskoga razvitka Hrvatske. Osnovni sadržaj knjige podijeljen je na pet poglavlja.

U *Uvodu* autorica ukratko definira pojam regije Jugoistočne Europe, opisuje situaciju u kojoj se nalazi Hrvatska u odnosu na druge zemlje regije, daje kritički osvrt na dosadašnji razvitak Hrvatske i čitatelja ukratko upozna je sa strukturom knjige.

* Ines Kersan-Škabić, dr. sc., docent na Fakultetu ekonomije i turizma “Dr. Mijo Mirković” Pula. Prikaz primljen u uredništvo: 31. 8. 2006.

U drugome poglavlju - "*Teorijska analiza konkurentne pozicije malih zemalja*" autorica opisuje kriterije razvrstavanja zemalja u velike i male. Ističu se karakteristike malih zemalja: diverzificiranost u dostignutom stupnju razvitka, velika trgovinska otvorenost, ograničenost primjene Porterovog dijamanta na male zemlje. Iscrpno se prikazuje pomak težišta s komparativnih prednosti na konkurentne prednosti i ističe se da raspoloživost resursa više nije osnovna odrednica strukture i smjerova vanjske trgovine. Autorica ukazuje na to da postizanje nacionalne konkurentnosti malih zemalja nije dovoljno teoretski istraženo i da je potrebno uključiti internacionalizaciju (transnacionalna poslovna aktivnost) kao važnu determinantu konkurentnosti malih zemalja. Budući da su one suočene s malim unutarnjim tržištem, a jedino postizanje ekonomije obujma (masovne proizvodnje) može ih učiniti konkurentnima, sasvim je logično da svoju proizvodnju moraju plasirati na inozemno tržište.

Upozorava se na negativnosti uvozno-supstitutivne strategije i ističu se učinci izvozne strategije na makroekonomske performanse malih zemalja. Iz prikazanih karakteristika tih dviju suprotnih strategija proizlazi da je izvozna strategija najvažnija pretpostavka konkurentnosti malih zemalja.

Autorica također nudi i strategiju regionalnog integriranja kao opciju bržega i stabilnijega gospodarskoga razvitka malih zemalja. Zbog velike ovisnosti o vanjskoj trgovini ulazak u integracije, ponajprije u jednostavnije oblike (npr. zona slobodne trgovine) olakšava pristup inozemnom tržištu. U teoriji i analizi opće su poznati statički i dinamički efekti koje donose integracije, a o dostignutoj razini razvitka zemlje ovisi hoće li oni biti pozitivni ili negativni. Ako je zemlja manje razvijena, moguće je da statički efekti u kratkome roku budu negativni zbog povećanog uvoza i zbog nedovoljne konkurentnosti da se u istoj mjeri poveća izvoz. No, mnogo su značajniji dinamički efekti koji se odnose na postizanje masovne proizvodnje koja uz niže proizvodne troškove i veću konkurenciju na domaćem tržištu dovodi do stvaranja i rasta konkurentnosti male zemlje.

Treće poglavlje "*Makroekonomska pozicija Hrvatske i ostalih zemalja Jugoistočne Europe*" upoznaće čitatelje sa stupnjem razvitka i s razinom konvergencije zemalja regije. Autorica je pristupila komparativnoj analizi razvitka svih zemalja regije (Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Makedonija, Rumunjska, Srbija i Crna Gora) uzimajući u analizu BDP po stanovniku, stope rasta BDP, vrijednost i strukturu BDP. Zaključila je da zemlje Jugoistočne Europe čine heterogenu regiju i da je njihov gospodarski razvitak veoma divergentan zato što postoje veoma velike razlike između zemalja s najboljim pokazateljima i zemalja s najlošijim pokazateljima. Proširujući analizu kretanjima cijena, stopama nezaposlenosti i tekućim bilancama plaćanja, autorica zaključuje da je većina zemalja uspjela obuzdati inflaciju, ali su istovremeno suočene s veoma visokim stopama nezaposlenosti i s deficitima na tekućem računu platnih bilanci koji proizlazi iz vanjskotrgovinskih deficita. Hrvatska se ističe po svom gospo-

darskom razvitku i po dostignutom je razvitku bliže zemljama Srednje i Istočne Europe nego zemljama regije.

Budući da je prošlo desetljeće u zemljama regije bilo obilježeno tranzicijom gospodarstva koja je uz eksterne čimbenike uvjetovala veliki gospodarski pad i niz negativnih gospodarskih posljedica, autorica posebno obrađuje učinke stabilizacijskih politika pri čemu razlikuje dva tipa stabilizacijskih strategija: ciljanje monetarne osnove ("monetary targeting") i ciljanje deviznog tečaja ("exchange rate targeting"). Neovisno o primijenjenoj strategiji zemlje Jugoistočne Europe postigle su različite rezultate, ali su ipak nešto uspješnije zemlje koje su primijenile strategiju ciljanja deviznog tečaja.

Privatizacija hrvatskoga gospodarstva, nažalost, nije dovela do povećanja konkurentnosti hrvatskoga gospodarstva, jer nisu ostvareni dostatni pomaci u restrukturiranju privatiziranih poduzeća, a i izravne strane investicije nisu donijele razvitak novih visokotehnoških proizvodnji.

U četvrtom poglavlju "*Intraregionalna trgovina na jugoistoku Europe i pozicija Hrvatske*" autorica upozorava da se na zemlje jugoistoka Europe može primijeniti model Jug-Jug prema kojem bi najviše koristi morala imati najrazvijenija zemlja koje je struktura trgovine najsličnija svjetskom prosjeku. Zato se posebno analizira geografska i robna struktura vanjske trgovine Hrvatske i ističe se smanjenje udjela EU u izvozu Hrvatske, što je posljedica neodgovarajuće strukture i konkurentnosti hrvatskoga izvoza. Problem je u nedinamičnoj i tehnološki nedovoljno sofisticiranoj strukturi robnog izvoza u kojoj prevladava brodograđevna, tekstilna, obućarska i drvoprerađivačka industrija koje hrvatski izvoz čine nekonkurentnim na tržištima zemalja EU.

Regija jugoistoka Europe slabo je značajna za vanjsku trgovinu Hrvatske, Rumunjske, Bugarske i Albanije, a mnogo je značajnija za Bosnu i Hercegovinu, Makedoniju, Srbiju i Crnu Goru. Autorica ističe da na osnovi postojećih istraživanja primjene gravitacijskog modela postoji situacija podtrgovine, što znači da bi na osnovi BDP i udaljenosti među zemljama međusobna trgovina zemalja regije morala biti puno veća.

Ističe se trgovinska politika EU koja različitim oblicima sporazuma o pridruživanju propisuje preferencijalni tretman na uvoz iz zemalja potpisnica.

U petome poglavlju "*Strane direktne investicije u zemljama Jugoistočne Europe*" autorica prikazuje priljev stranih investicija u zemlje regije u razdoblju od 1996. do godine 2003. i ističe povećanje priljeva, ali i poboljšanje pozicije većine zemalja na rang listi Performance i Potential Indexa koje izrađuje UNCTAD. U nastavku se navode determinante privlačenja SDI, među kojima se ističu: veličina zemlje, blizina zemlje investitora i primatelja, inflacija, proces privatizacije, institucionalni razvitak i razvitak infrastrukture.

Teorijskim razmatranjem učinaka zone slobodne trgovine autorica se bavi u šestome poglavlju "*Statički i dinamički učinci zone slobodne trgovine i zemalja Jugoistočne Europe*", gdje posebno razmatra regionalne trgovinske sporazume Jug-Jug. Ističe se dugoročna korist dinamičkih učinaka koja je višestruko veća od kratkoročnih učinaka (dobitaka). Stvaranje zone slobodne trgovine u jugoistočnoj Europi moralo bi, prema autorici, imati pozitivne statičke učinke evidentne kroz povećanje međusobne trgovine. Uz to može doći i do skretanja trgovine, gdje bi Hrvatska kao najrazvijenija zemlja morala imati najviše koristi. Dinamičke učinke autorica je analizirala na primjeru elektroenergetskog sektora i pokazala je da se regionalnim sporazumima cijene energenata mogu znatno smanjiti. Može se očekivati i porast stranih investicija i povećanje konkurencije koje će natjerati neefikasne proizvođače da se prilagode zahtjevima tržišta. Regionalna suradnja ističe se kao okvir za stvaranje stabilnijeg makroekonomskog okruženja.

2. Ocjena djela

Naslov djela potpuno odgovara sadržaju djela i upućuje na problematiku kojom se autorica bavi u radu, a to su makroekonomske performanse hrvatskoga gospodarstva sa stajališta trgovine, izravnih stranih investicija i potencijalnih regionalnih sporazuma. Sadržaj logički i jasno vodi čitaoca kroz problematiku makroekonomskog razvitka Hrvatske i zemalja jugoistočne Europe s posebnim naglaskom na trgovinske, investicijske i razvojne aspekte.

Autorica se koristi terminologijom koja je prihvaćena i uobičajena u analizama takve i slične problematike, pa je stoga razumljiva znanstvenoj, stručnoj, ali i široj javnosti.

Autorica materiju izlaže i obrazlaže na jednostavan, logičan, sustavan i razumljiv način. Literatura sadrži 95 izvora, domaćih i većim dijelom inozemnih autora, koji su propisno citirani. Odabrani izvori relevantni su za obradu tema kojima se autorica bavila u radu.

Osim navedenih poglavlja, knjiga se sastoji od Predgovora, Popisa tablica, grafova i shema, Kazala pojmova i Kazala kratice, što su dodatne kvalitete knjige, jer omogućuju čitatelju lakše snalaženje i pronalazak točno određenih tema, podataka i objašnjenja.

3. Zaključak

Autorica se u ovome djelu bavi aktualnim trenutkom gospodarskoga razvitka Hrvatske u okružju zemalja jugoistočne Europe kojima kao regiji pripada. Knjiga je značajna zbog nekoliko razloga:

- sveobuhvatno se analiziraju različiti aspekti gospodarskoga razvitka baveći se problematikom konkurentnosti, dostignute razine razvitka, međunarodne razmjene, uloge i determinanti izravnih stranih investicija i potencijalnih učinaka zone slobodne trgovine između zemalja regije;
- dosad je razvitak Hrvatske najčešće uspoređivan sa zemljama Srednje i Istočne Europe koje su postale članice Europske unije,
- EU je Hrvatsku svrstao u regiju Jugoistočne Europe, pa se logički nameće potreba istraživanja uloge, značaja i veličine hrvatskoga gospodarstva u tome području,
- sve zemlje ove regije nastoje ući u Europsku uniju, pa je bitna bliska suradnja radi trgovinskih koristi koje iz toga proizlaze, ali i radi razmjene iskustava u procesu približavanja EU.

Autorica na sustavan način sintetizira mnogobrojna teorijska saznanja i rezultate empirijskih istraživanja i objedinjuje ih u djelo koje je upravo zbog svoje strukture specifično i jedinstveno. Značajna kritička nit koja se proteže kroz djelo jasno ukazuje na sve negativnosti dosadašnjeg razvitka Hrvatske, ali i upućuje na određene zaokrete u makroekonomskoj politici koji bi vodili poboljšanju postojeće gospodarske slike. Može se reći da je ova knjiga svojevrsni prvijenac kompleksnog ekonomskog istraživanja položaja, uloge i značaja Hrvatske u regiji Jugoistočne Europe. Knjiga predstavlja značajnu materiju koja može poslužiti kao literatura na mnogim kolegijima (ponajprije na ekonomskim fakultetima) koji se bave analiziranjem problematike međunarodne pozicije Hrvatske.

